

Vergaderjaar 2008–2009

31 703

Homogene Groep Internationale Samenwerking 2009 (HGIS-nota 2009)

Nr. 2

NOTA

Inhoudsopgave

blz.

1	Inleiding	5
1.1	Wat is de HGIS?	5
1.2	Opzet HGIS-nota 2009	5
2	HGIS op hoofdlijnen	6
Bijlagen		
Bijlage 1	De HGIS verticaal: wijzigingen na de Miljoenennota 2008	14
Bijlage 2	De HGIS horizontaal: meerjarencijfers per begrotingsartikel en per ministerie	15
Bijlage 3	Berekening ODA-plafond 2009 en raming ODA-prestatie 2008 en 2009	22
Bijlage 4	De ODA-uitgaven naar beleidsthema	23
Bijlage 5	Uitgaven Natuur, Milieu en Water	25
Bijlage 6	ODA-uitgaven Onderwijs	27
Bijlage 7	Uitgaven HIV/AIDS, Malaria en Tuberculose	28
Bijlage 8	De non-ODA uitgaven naar beleidsthema	29

1. INLEIDING

1.1 Wat is de HGIS?

De Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS), die werd ingesteld op 1 januari 1997, is een aparte budgettaire constructie binnen de rijksbegroting. In de HGIS worden de buitenlandactiviteiten van verschillende departementen gebundeld en in samenhang gezien. Zo wordt in één oogopslag duidelijk wat de belangrijkste uitgaven zijn die Nederland jaarlijks doet in het kader van Internationale Samenwerking. Uitgangspunt van de HGIS is het bevorderen van samenwerking en afstemming tussen de ministeries. In veel van de HGIS-programma's die in deze nota worden genoemd werken meerdere ministeries samen. De HGIS is daarmee een belangrijk instrument voor een geïntegreerd en coherent buitenlandbeleid.

Binnen de HGIS wordt onderscheid gemaakt tussen de uitgaven die voldoen aan de criteria voor officiële ontwikkelingssamenwerking (*Official Development Assistance*, ODA) en andere uitgaven voor internationaal beleid («non-ODA»). De minister van Buitenlandse Zaken is coördinator van het buitenlandbeleid en daarmee ook van de HGIS. De minister voor Ontwikkelingssamenwerking is eerstverantwoordelijke voor de coördinatie van de ODA-middelen.

1.2 Opzet HGIS-nota 2009

Het is de gewoonte dat de HGIS-nota de indeling van de begroting van het ministerie van Buitenlandse Zaken volgt. Deze begroting maakt deel uit van een experiment. Dit houdt in dat de beleidsagenda van de begroting specifiek ingaat op de 10 doelstellingen van de eerste pijler van het kabinetsprogramma «Samen werken, samen leven». De HGIS-nota volgt deze opzet.

In hoofdstuk 2 wordt het beleid per kabinetsdoelstelling beschreven. Hierbij wordt ingegaan op de hoofdlijnen van het beleid. De HGIS-nota is bedoeld om de lezer een globaal overzicht te geven. Voor de specifieke beleidsvoornemens, de te behalen resultaten en in te zetten middelen wordt verwezen naar de ontwerpbegrotingen 2009 van de bij de HGIS betrokken ministeries.

Na hoofdstuk 2 volgt een aantal bijlagen waarin alle HGIS-uitgaven worden gepresenteerd. In deze bijlagen worden gegevens, die verspreid staan over verschillende begrotingen, gebundeld tot een overzichtelijk geheel. U treft naast totaaloverzichten per begrotingsartikel en per ministerie ook de gebruikelijke thematische overzichten aan. Deze overzichten zijn gerangschikt naar de begrotingsindeling van het ministerie van Buitenlandse Zaken¹.

---

¹ Er is geen één-op-één relatie te leggen tussen de doelstellingen uit het kabinetsprogramma en de begrotingen van de bij de HGIS betrokken ministeries. De bij het experiment betrokken ministeries (VWS, LNV, VROM en Buitenlandse Zaken) maken in hun begroting deze relatie wel zo goed mogelijk inzichtelijk. Het is niet haalbaar deze relatie te beschrijven voor alle HGIS-uitgaven.

2. HGIS OP HOOFDLIJNEN

Algemeen

De totale HGIS-uitgaven bedragen in 2009 6,9 miljard waarvan 5,2 miljard voor ontwikkelingssamenwerking. Dat is een groei ten opzichte van 2008 van 0,22 miljard. Deze groei wordt veroorzaakt door de toevoeging van extra middelen voor duurzame energie en voor crisisbeheersingsoperaties zoals aangekondigd in het Coalitieakkoord van het kabinet Balkenende IV. Daarnaast neemt de HGIS toe door de koppeling van ODA aan de BNP-ontwikkelingen en de inflatiecorrectie voor non-ODA.

Doelstelling 1:

Een Europa met een stevig draagvlak dat zich richt op terreinen waar het meerwaarde levert en zich niet begeeft op terreinen waar lidstaten het beter zelf kunnen regelen

Versterkte Europese samenwerking

Het in december 2007 getekende Verdrag van Lissabon is momenteel door de meeste EU-lidstaten, waaronder Nederland, geratificeerd. De regering hoopt dat alle beletsels worden weggenomen die ratificatie in de resterende lidstaten in de weg staan, zodat het verdrag in werking zal treden. Dit verdrag zal het functioneren van de Unie in een aantal opzichten verbeteren. De Unie wordt democratischer, er komt meer controle van zowel het Europees Parlement als de nationale parlementen. Daarnaast wordt de Unie slagvaardiger, door uitbreiding van de zogenaamde co-decisieprocedure waarbij de Raad van Ministers en het Europees Parlement de wetgevende macht delen.

Het beleid van het kabinet op Europa-gebied is tweeledig. In Europa werken we mee aan een slagvaardiger en beter democratisch gelegiti-meerde Unie. In Nederland zelf werken we aan het vergroten van draagvlak voor de Europese ontwikkelingen. Naast deze twee pijlers, die een relatief beperkt budgettair beslag met zich meebrengen, kent de HGIS twee posten die samenhangen met Europese samenwerking. Het gaat om de uitgaven voor het Europees Ontwikkelingsfonds en om de toerekening van de buitenlanduitgaven van de Europese Commissie aan de HGIS.

EU-dossiers in 2009

Klimaat en energie is op het moment één van de belangrijkste onderwerpen op de internationale agenda. Nederland wil een tijdige afronding verzekeren van de onderhandelingen tussen de Europese Raad en het Europees Parlement over het omvangrijke wetgevingspakket voor klimaat en energie.

Eveneens prioritair in de komende jaren zijn verdere voorstellen op asiel- en migratiegebied, alsmede op het terrein van politie- en justitie-samenwerking. Nederland zal actief meewerken aan deze actualisering van het in 2004 aangenomen «Haags Programma».

Daarnaast wil Nederland een ambitieuze begrotingsevaluatie met een open debat over alle EU-uitgaven en -inkomsten.

EU en OS

In 2009 moet verder uitvoering worden gegeven aan de EU Gedragscode over Werkverdeling in Ontwikkelingssamenwerking. Nederland zal in zijn partnerlanden meewerken aan praktische afstemming en vergaande harmonisatie van hulpprogramma's met zowel EU-lidstaten en de Europese Commissie, als met andere belangrijke donoren in deze landen. Voor de geloofwaardigheid van de Unie is belangrijk dat de EU-lidstaten zich houden aan de afspraken van 2005 over verhoging ODA van de EU tot 0,7% BNP in 2015. Nederland zal achterblijvende lidstaten aanspreken op hun verplichtingen. Ook zullen de hoge voedselprijzen prioritair staan op de Europese (ontwikkelings) agenda de komende jaren. De inzet van

Nederland is dat ook andere lidstaten een extra inspanning plegen voor voedselzekerheid, landbouw- en rurale ontwikkeling in ontwikkelingslanden.

Doelstelling 2:

Een Europa dat zijn eigen criteria voor uitbreiding serieus neemt en strikt toepast

Uitbreidingsstrategie

Nederland ondersteunt de voortzetting van de uitbreidingsstrategie die door de Europese Raad van december 2006 is aangenomen en door de Europese Raad van december 2007 is herbevestigd. Dit betekent dat zowel de EU als de kandidaat lidstaat gemaakte afspraken moeten nakomen. Nederland zal zich daarbij «*strict but fair*» opstellen. Het Europese nabuurschapsbeleid (ENB) is een belangrijk instrument voor de relaties met de oostelijke en zuidelijke buurlanden van de EU. Nederland moedigt de ENB-landen aan de vele mogelijkheden die het ENB biedt volledig te benutten. Daarbij moet overigens wel duidelijk blijven dat het ENB geen voorportaal is tot EU-lidmaatschap. Nederland ondersteunt deze inspanningen bilateraal vanuit het MATRA-programma. Het MATRA-programma is onder andere gericht op versterking van het maatschappelijk middenveld door de financiering van kleine of middelgrote projecten. Daarnaast richt MATRA zich op ondersteuning van de overheid door opleiding van ambtenaren en kortdurende ambtelijke ondersteuning vanuit Nederland. MATRA werkt hierbij complementair aan de Europese instrumenten voor pre-accessie en nabuurschapsbeleid.

Doelstelling 3:

Dichterbij brengen van een oplossing voor de conflicten in het Midden-Oosten

Bijdragen aan conflictoplossing in het Midden-Oosten

In het Midden-Oosten staat het Israëliisch-Palestijns conflict centraal. Een duurzame oplossing van dat conflict veronderstelt dat Israël veiligheid wordt geboden achter erkende grenzen, terwijl de Palestijnen tegelijkertijd een onafhankelijke, levensvatbare en democratische staat krijgen. Daarop zijn uiteindelijk alle inspanningen van Nederland, net als die van de EU en de VN, gericht. Nederland beschikt over goede relaties met zowel Israël als de Palestijnse Autoriteit. In het kader van die relaties zullen ook in 2009 regelmatig ministeriële en hoog-ambtelijke bezoeken worden afgelegd. Nederland is een politieke dialoog met Israël gestart, waaraan we in 2009 nadere invulling zullen geven. Verder zullen in het Midden-Oosten extra inspanningen worden gepleegd op het gebied van goed bestuur en democratisering. De te gebruiken instrumenten zijn een politieke dialoog met de overheid, capaciteitsopbouw, contacten met het bedrijfsleven en ondersteuning van het maatschappelijk middenveld.

Doelstelling 4:

Een moderne krijgsmacht die wereldwijd maatwerk kan leveren bij crisisbeheersingsoperaties en bij het opbouwen van veiligheidsorganisaties

Blijvende deelname aan crisisbeheersingsoperaties, vooral in Afghanistan

Nederland blijft in 2009 bijdragen aan crisisbeheersingsoperaties. Deze inzet wordt, in lijn met de geïntegreerde benadering, gecombineerd met diplomatieke inspanningen en ontwikkelingssamenwerking. Waar relevant gebeurt dit met ondersteuning van andere ministeries en in samenwerking met non-gouvernementele organisaties. Naast de ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie zijn ook Binnenlandse Zaken, Justitie, Economische Zaken en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit betrokken. Nederland beschikt over een uitgebreid netwerk van diplomatieke vertegenwoordigingen. Op deze manier kan Nederland bijdragen aan een geloofwaardige dialoog over vrede en veiligheid.

De ISAF-operatie in Afghanistan zal ook in 2009 veruit de grootste en meest risicovolle crisisbeheersingsoperatie zijn waar Nederland aan zal bijdragen. Nederland zal daarbij met een groot aantal partners een belangrijke bijdrage blijven leveren om veiligheid en stabiliteit en daar waar mogelijk de mensenrechtensituatie en ontwikkeling te verbeteren. De ontwikkelingsinspanning zal in het teken staan van het uitvoeren van

de *Afghan National Development Strategy*, waarbij een grotere coördinerende rol op het gebied van (weder)opbouw en bestuursondersteuning zal zijn weggelegd voor de VN.

In het kader van ISAF en de EU-politiemissie zal verder worden gestreefd naar versnelde «Afganisering» van de veiligheidsstructuren. Voorts zal Nederland streven naar een nadrukkelijker civiel profiel van de internationale aanwezigheid.

Ook in andere delen van de wereld is Nederland actief. Tot 15 maart 2009 dragen we bij aan de Europese missie in Tsjaad. De Nederlandse verkenningseenheid is daar voor de bescherming van burgers, ontheemden en vluchtelingen in het grensgebied met de Darfur-regio.

In verband met de verlenging van de missie in Uruzgan is de HGIS-voorziening «uitvoeren crisisbeheersingsoperaties» op de begroting van Defensie opgehoogd met 112 mln in 2008, 78 mln in 2009 en 50 mln in 2010. Dit komt bovenop de ophoging van deze voorziening vanuit het Coalitieakkoord met in totaal 250 mln. voor de periode 2008 – 2011. Andere uitgaven aan deze kabinetsdoelstelling vinden plaats op de begroting van Buitenlandse Zaken, vooral uit het Stabiliteitsfonds en uit de middelen voor bilaterale samenwerking met partnerlanden.

Doelstelling 5:
Samenhang en effectiviteit van het veiligheids- en ontwikkelingsbeleid vergroten

Intensiveren in wederopbouw en goed bestuur

Veiligheid en stabiliteit zijn belangrijke voorwaarden voor effectieve armoedebestrijding en de opbouw van rechtvaardige en democratische samenlevingen in ontwikkelingslanden. Door steun aan goed bestuur, politieke hervormingen en de bescherming van het milieu in ontwikkelingslanden probeert Nederland de stabiliteit in de wereld te vergroten en een bijdrage te leveren aan armoedebestrijding. Veiligheid en ontwikkeling is één van de vier prioriteiten binnen het huidige ontwikkelingssamenwerkingsbeleid. Aansluitend bij deze prioriteit zullen de inspanningen op het gebied van wederopbouw en goed bestuur in (post) conflictgebieden worden geïntensiveerd. Hiervoor worden extra middelen ingezet, vooral in Afghanistan, het Grote Merengebied, de Hoorn van Afrika en het Midden-Oosten. In Zuid-Afghanistan blijft Nederland op grote schaal personeel en materieel bijdragen aan de ISAF-operatie. Vanuit ontwikkelingssamenwerking worden er grote bedragen geïnvesteerd in zowel de (weder)opbouw van de provincie Uruzgan als Afghanistan in zijn geheel.

Het budget voor wederopbouw bedraagt in 2009 299 mln, waarmee onder meer wederopbouw activiteiten in Soedan, Afghanistan en de Palestijnse gebieden worden gefinancierd. Verder worden diverse projecten uit het stabiliteitsfonds gefinancierd. Het budget hiervoor bedraagt in 2009 en volgende jaren jaarlijks 87 mln euro, waarvan 59 mln ODA (wat onderdeel is van het budget voor wederopbouw) en 28 mln non-ODA.

Doelstelling 6:
Duurzame economische ontwikkeling bevorderen en armoedebestrijding met kracht voortzetten en uitwerken in het project «De Millennium Ontwikkelingsdoelen Dichterbij».

Een stevig ontwikkelingsbeleid gericht op armoedebestrijding en duurzame economische ontwikkeling

In 2009 zullen de inspanningen ten behoeve van armoedebestrijding en het stimuleren van duurzame economische ontwikkeling met kracht worden voortgezet. In de periode 2007–2011 staan de volgende prioriteiten centraal:

I. Veiligheid en ontwikkeling:

In fragiele staten zijn de achterstanden op de *Millenium Development Goals* (MDG's) veelal het grootst. De regering houdt vast aan het belang van goed bestuur voor duurzame armoedevermindering. Resultaatgerichtheid mag echter niet leiden tot een keuze van slechts die landen die succesvol zijn in het bereiken van hun ontwikkelingsdoelen. Daarom heeft de regering besloten om samen met andere donoren bewust ook fragiele landen te ondersteunen, als onderdeel van de lijst met partnerlanden.

II. Groei en verdeling:

Veel partnerlanden waarmee Nederland een bilaterale ontwikkelingsrelatie onderhoudt profiteren onvoldoende van de wereldwijde economische groei en raken uitgesloten. Naast een nieuwe nadruk op duurzame groei en private sector ontwikkeling is het belangrijk de kloof tussen arm en rijk te overbruggen, zowel tussen als in landen. Specifieke aandacht vraagt de wereldwijde voedselcrisis. Structurele investeringen in duurzame landbouwontwikkeling en in rurale economie in ontwikkelingslanden zijn noodzakelijk. Met het oog daarop is in 2008 de beleidsbrief «Landbouw, rurale bedrijvigheid en voedselzekerheid» tot stand gekomen, waarvoor jaarlijks 50 mln. euro extra beschikbaar is. In 2009 zal de implementatie daarvan verder vorm krijgen.

Een belangrijk instrument gericht op ontwikkeling van infrastructuur in ontwikkelingslanden is het programma voor Ontwikkelingsrelevante Exporttransacties (ORET). Per 1 januari 2009 zal een aangepaste regeling, Ontwikkelingsrelevante Infrastructuurontwikkeling (ORIO), van start gaan. De aangepaste regeling richt zich sterker dan de oude regeling op de ontwikkeling van publieke infrastructuur in ontwikkelingslanden die bijdraagt aan het bereiken van de MDG's en pro-poor economische groei. De regeling heeft een duurzamer en ontwikkelingsrelevanter karakter gekregen dan de eraan voorafgaande ORET-regeling.

III. Gender en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (srgr):

Er wordt nauwelijks voortgang geboekt op MDG3 (gelijke rechten voor mannen en vrouwen) en MDG5 (terugdringen van moedersterfte en meer toegang tot srgr). Gelijke rechten en kansen voor vrouwen en meisjes zijn voor het kabinet een absolute prioriteit én een noodzakelijke voorwaarde voor het bereiken van alle overige MDG's. Nederland maakt extra middelen vrij om MDG 3 en MDG 5 te behalen. Hiertoe zal in 2009 het MDG-3 fonds volledig operationeel zijn. Daarnaast richt Nederland zich op versterking van nationale gezondheidssystemen en preventie. Op deze thema's wordt samengewerkt tussen het ministerie van Buitenlandse Zaken en VWS.

IV. Duurzaamheid, klimaat en energie:

Vooruitgang op dit onderwerp is essentieel voor het realiseren van bijna alle MDG's. Voortvloeiend uit het kabinetsakkoord zijn er aanzienlijk meer middelen uitgetrokken voor duurzame energie in ontwikkelingslanden (50 mln in 2008; 100 mln in 2009; 150 mln in 2010 en 200 mln in 2011). Samen met partners zal extra worden geïnvesteerd in duurzame energievoorziening en met name in een versnelde toegang tot energie in Afrika. Daarnaast zullen ontwikkelingslanden worden ondersteund bij het verduurzamen van de productie van biomassa voor energiedoeleinden middels het toetsen aan duurzaamheidscriteria en het opzetten van certificeringssystemen. Ontwikkelingslanden worden ook ondersteund bij de aanpak van het klimaatvraagstuk, zowel op het terrein van aanpassing aan veranderde klimaatomstandigheden als op het terrein van mitigatie

van uitstoot van broeikasgassen. Het gaat om een eerlijke verdeling van de internationale milieugebruiksruimte.

Project 2015: De Millenniumdoelen dichterbij

In het regeerakkoord heeft het kabinet onder de noemer «De MDG's dichterbij» de ambitie geformuleerd om méér aandacht te geven aan het realiseren van de acht Millennium Development Goals, die gericht zijn op het verbeteren van de wereldwijde welvaart en het bevorderen van ontwikkeling. De Nederlandse regering ziet de MDG's als belangrijke graadmeters voor de voortgang op het gebied van internationale samenwerking. Helaas is gebleken dat bij gelijkblijvende inzet van de internationale gemeenschap de doelen niet worden gehaald.

Het Project 2015; De Millenniumdoelen dichterbij, ook wel kortweg genoemd Project 2015, is in het leven geroepen om de gezamenlijke Nederlandse inzet te verbeteren. Belangrijk daarbij is dat het bereiken van de MDG's zowel in binnenlands buitenland hoog op de politieke agenda blijft staan. Het kabinet wil dat onder meer bereiken door zoveel mogelijk burgers, bedrijven en instellingen bij de MDG's te betrekken.

Project 2015 is gericht op het vergroten van de maatschappelijke betrokkenheid niet alleen in woorden maar vooral ook in daden. Daarom wordt gestreefd naar (ook internationale) samenwerkingsverbanden tussen particulieren, bedrijven, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en overheidsinstellingen die gericht zijn op het bereiken van de MDG's. Door het sluiten van de zogenoemde Akkoorden van Schokland werken deze partijen samen aan creatieve, innovatieve en inspirerende oplossingen om de MDG's dichterbij te brengen. Project 2015 faciliteert nieuwe akkoorden, daar waar nodig als medeinvesteerder, maar in ieder geval als regisseur.

Inmiddels zijn er tweeduizend akkoorden gesloten, grotendeels door particuliere initiatiefnemers. Bij een veertigtal samenwerkingsverbanden is sprake van substantiële inzet van bedrijven en maatschappelijke organisaties. Voorbeelden hiervan zijn Groen Licht voor Afrika, verlichting door middel van zonne-energie voor miljoenen huishoudens en het Health Insurance Fund, gericht op het verbeteren van de medische zorg door collectieve verzekeringen.

Doelstelling 7:

Een evenwichtige en uitgesproken inzet voor mensenrechten overal ter wereld

Meer aandacht voor mensenrechten

Een pro-actieve bevordering van de mensenrechten staat ook komend jaar centraal in het Nederlandse buitenlandbeleid. Het uitgangspunt van de in 2008 door de Tweede Kamer besproken Mensenrechtenstrategie legt de nadruk op implementatie van mensenrechtennormen op landenniveau, met bijzondere aandacht voor concrete strategische doelstellingen op diverse mensenrechtenthema's. Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland zijn veel meer activiteiten op mensenrechtenterrein gaan ontwikkelen. Het Mensenrechtenfonds, waarvoor in 2008 22,5 miljoen euro beschikbaar was, wordt verhoogd naar 25 miljoen in 2009 en 27,5 miljoen in 2010. Uit het Mensenrechtenfonds kunnen activiteiten worden gefinancierd die prioritaire thema's uit de mensenrechtenstrategie ondersteunen, waaronder de bevordering van vrijheid van meningsuiting en media-diversiteit en vrijheid van godsdienst en levensovertuiging.

Ook zal Nederland in 2009 toezien op de verdere vormgeving en uitvoering van het *Europese* mensenrechtenbeleid. Zo zal Nederland zich in de Raad van Europa inzetten voor een goed functionerend Europees Hof van de Rechten van de Mens en voor naleving in alle lidstaten van bestaande afspraken. Ook zal Nederland er voor pleiten dat de EU actiever optreedt richting landen voor een moratorium op de tenuitvoerlegging van de doodstraf, als eerste stap naar volledige afschaffing. Nederland zal tevens actief lobbyen voor een nieuwe set richtlijnen die gericht zijn op

het tegengaan van geweld tegen vrouwen. In VN-verband zal 2009 het eerste reguliere jaar zijn voor de mensenrechtenraad (MRR). Nederland streeft ernaar om een kwaliteitsslag te maken in het werk van de MRR. Dit geldt zowel voor de landenresoluties als voor de thematische resoluties, zoals de resolutie over vrijheid van meningsuiting.

Ten aanzien van *kinderrechten* blijft Nederland zich inzetten voor een effectief beleid tegen kinderarbeid. Hierbij wordt gekeken naar de inzet van alle beschikbare instrumenten: politieke dialoog, ontwikkelings samenwerking en ook handelsmaatregelen. Het kabinet kondigde in de mensenrechtenstrategie aan het initiatief te zullen nemen om te komen tot effectieve EU-maatregelen ter bestrijding van kinderarbeid, te beginnen met een verbod op de invoer van producten die door de ergste vormen van kinderarbeid tot stand zijn gekomen. Nederland zal een actieve lobby voeren om handelsmaatregelen in te zetten om kinderarbeid tegen te gaan. De Europese ministers van Buitenlandse Zaken hebben de Commissie in mei 2008 gevraagd onderzoek te doen naar het inzetten van handelsmaatregelen tegen de ergste vormen van kinderarbeid. Nederland zal er in 2009 voor zorgen dat de uitkomst van dit onderzoek geagendeerd wordt en tot additionele besluitvorming leidt voor een effectieve aanpak van kinderarbeid. Hierbij zal Nederland niet uit het oog verliezen dat er meer mogelijk en nodig is dan handelsmaatregelen. Zo wordt er al intensief samengewerkt met de ILO om de voorwaarden te scheppen die nodig zijn voor de effectieve uitbanning van kinderarbeid.

Doelstelling 8:

Actief bijdragen aan het tot stand komen van nieuwe ambitieuze internationale klimaatdoelstellingen voor na 2012

Pro-actieve inzet op duurzaamheid, klimaat en energie

Voor Nederland is in het komende jaar, in de aanloop naar de klimaatop in Kopenhagen, de verbinding tussen het Europese klimaatbeleid en de Europese onderhandelingsinzet over een wereldwijd klimaatakkoord van essentieel belang. Een succesvol nieuw klimaatregime komt alleen tot stand als er naast mitigatie (het voorkomen van klimaatverandering) ook goede afspraken over adaptatie (aanpassingen verrichten om beter voorbereid te zijn) komen. Het principe «de vervuiler betaalt» is voor Nederland hierbij het uitgangspunt. Voor het stimuleren van hernieuwbare energie in ontwikkelingslanden is in het coalitieakkoord afgesproken dat daarvoor 500 mln wordt uitgetrokken in de periode 2008 tot en met 2011.

CO₂-reductieprogramma's

Onder deze kabinetsdoelstelling vallen ook de CO₂-reductieprogramma's Joint Implementation (JI) en het Clean Development Mechanism (CDM). Deze programma's worden gefinancierd met non-ODA middelen. Met deze programma's zal Nederland zijn nationale CO₂-emissie in het buitenland reduceren als bijdrage aan de reductie-doelstelling uit het Kyoto Protocol. Emissiereducties die via deze mechanismen in het buitenland worden behaald, tellen mee bij de invulling van de nationale reductieverplichting.

Het kabinet verwacht dat in de periode 2008–2012 65 miljoen ton CO₂-equivalenten buitenlandse emissierechten uit CDM- en JI-projecten nodig zijn. Hierbij wordt een verdeling van circa 20 Mton JI- en 45 Mton CDM-contracten gehanteerd. De aankopen onder JI en CDM zijn nagenoeg afgerond.

Milieu in bredere zin

Nauw gerelateerd aan de zorgen over klimaatverandering zijn de zorgen over het wereldwijde milieu en waterbeheer in bredere zin. Verschillende

programma's in de HGIS geven uitvoer aan het Nederlandse beleid ten aanzien van internationaal milieu en waterbeheer. Zo levert het interdepartementale programma «Partners voor Water» een bijdrage aan de oplossingen voor de wereldwaterproblematiek door het bundelen van Nederlandse expertise op het gebied van water bij overheid, bedrijfsleven, kennisinstututen en NGO's. Op het gebied van ontwikkelingssamenwerking blijft het streven om jaarlijks 0,1% van het BNP te investeren in milieu, natuur en water in ontwikkelingslanden.

Doelstelling 9:

Betere dienstverlening aan Nederlandse burgers en bedrijven in het buitenland

Goede dienstverlening aan burgers en bedrijven

Het kabinet zet zich in om ook in het buitenland de dienstverlening aan burgers en bedrijven te verbeteren. Dit is noodzakelijk gezien de hogere eisen die worden gesteld en de verwachtingen die bestaan. De invoering van biometrie in reisdocumenten en visa in het voorjaar van 2009 betekent een bijdrage aan het handhaven van de openbare orde en de veiligheid. Bij de consulaire dienstverlening aan onze landgenoten dient soms snel geschakeld te worden tussen de Nederlandse vertegenwoordiging ter plaatse en het ministerie van Buitenlandse Zaken. Een te ontwikkelen geautomatiseerd case management systeem draagt er toe bij dat dit eenvoudig kan, over landsgrenzen en tijdszones heen. De groei van het aantal gedetineerden in het buitenland heeft noodgedwongen geleid tot een differentiatie van de begeleiding. In 2009 zal dit beleid verder worden uitgewerkt zodat maatwerk en doelmatigheid worden bevorderd.

De grote en gevarieerde toestroom van mensen die tijdelijk of permanent naar ons land willen komen, vraagt een gedifferentieerde benadering en kent vele facetten. Het nieuwe Nederlandse visuminformatiesysteem (NVIS) zal in 2009 op het ook nieuwe EU Visum Informatiesysteem worden aangesloten. De uitbesteding van een deel van het visumproces op een aantal Nederlandse ambassades wordt voortgezet. In EU-verband zal verder worden gewerkt aan het bevorderen van samenwerking op het gebied van visum-, asiel- en migratiebeleid, met specifieke aandacht voor de externe dimensie en voor de samenwerking met derde landen.

Internationaal ondernemen is de motor van de Nederlandse economie. Het kabinetsbeleid is er op gericht de duurzame groei van de Nederlandse economie te bevorderen. Stimulering van internationale handel en investeringen zijn hierbij van groot belang. Ook hierin speelt het postennet een belangrijke rol. Het ministerie van Buitenlandse Zaken, het ministerie van Economische Zaken, de EVD en het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zullen de economische functie van het postennet in 2009 verder afstemmen op de toenemende behoefte van het Nederlandse bedrijfsleven aan economische diplomatie en economische dienstverlening. De brief «Internationaal Ondernemen» zal verder worden uitgewerkt.

Doelstelling 10:

Betere dienstverlening aan internationale organisaties en buitenlandse bedrijven die zich in Nederland vestigen

Nederland als aantrekkelijke vestigingsplaats

Nederland huisvest 33 internationale organisaties en meer dan 6000 buitenlandse bedrijven. Nederland tracht de dienstverlening aan deze internationale organisaties en bedrijven voortdurend te verbeteren. In 2009 wordt in het bijzonder gewerkt aan verbetering van de opvang van de medewerkers en hun gezinnen en vermindering van de administratieve en bureaucratische eisen waarmee zij zich bij vestiging in ons land geconfronteerd zien. Dit zal het vestigingsklimaat voor buitenlandse bedrijven verbeteren.

Om de dienstverlening vanuit de overheid aan burgers en bedrijven overzichtelijk te houden, werken de verschillende overheden in Nederland samen om de dienstverlening van (gemeentelijke) expatdesks nader op elkaar af te stemmen. Naast de afstemming van expatdesks wordt in het project «*My first month in the Netherlands*» door de realisatie van een «portal», gewerkt aan centrale digitale informatievoorziening.

Den Haag: internationale stad van recht, vrede en veiligheid

Door de internationale organisaties die in Den Haag zijn gehuisvest wordt de positie van Den Haag als stad van internationaal recht en vrede versterkt. De regering hecht hier grote waarde aan. De in Nederland gevestigde internationale hoven en tribunalen en opsporingsorganisaties als Eurojust en Europol leveren namelijk een belangrijke bijdrage aan de bevordering van de internationale rechtsorde.

Aandachtspunten naast de
kabinetsdoelstellingen

Vreemdelingenbeleid en migratie

Het Nederlandse vreemdelingenbeleid wordt vormgegeven door het ministerie van Justitie, in samenwerking met onder andere het ministerie van Buitenlandse Zaken. Migratie wordt nadrukkelijk in de context geplaatst van het bredere buitenland- en ontwikkelings Samenwerkingsbeleid. Verder zullen het ministerie van Buitenlandse Zaken en het ministerie van Justitie uitvoering geven aan de in de notitie «*Internationale Migratie en Ontwikkeling 2008*» vastgestelde prioriteiten.

Draagvlak voor het buitenlandbeleid

Buitenlandbeleid is van belang voor allerlei aspecten van ons dagelijks leven. Om de samenleving nauwer te betrekken bij het buitenlandbeleid, en zo het besef van het belang van het buitenlandbeleid voor het dagelijks leven te vergroten, zal in de komende periode een specifiek draagvlakbeleid voor het buitenlandbeleid worden opgezet. Hierbij kan worden gedacht aan het aanschouwelijk maken van het belang van een actief buitenlandbeleid voor onze werkgelegenheid, onze veiligheid, onze energievoorziening, ons milieu en de mensenrechten.

Positieve beeldvorming buiten Nederland

Om het Nederlandse beleid in het buitenland op de juiste wijze voor het voetlicht te brengen, wordt geïnvesteerd in publieksdiplomatie. Zo wordt gewerkt aan een positief, realistisch beeld van Nederland in het buitenland. Ook met goed gastheerschap voor de in Nederland gevestigde internationale organisaties kan de regering de beeldvorming over Nederland in positieve zin beïnvloeden.

Versterkt cultureel profiel

Nederland streeft naar een sterker internationaal profiel. Een instrument om dit te bereiken is internationale culturele samenwerking. Internationale culturele samenwerking draagt bij aan de ontwikkeling van de Nederlandse cultuur en beïnvloedt ook de bredere politieke, sociale en economische betrekkingen met andere landen. Culturele samenwerking vindt plaats met onze buurlanden en andere EU-partners, maar ook met landen als de VS, Canada en Japan. Nederland streeft naar het duurzaam behoud en beheer van Gemeenschappelijk Cultureel Erfgoed door bilaterale samenwerking met zeven prioriteitslanden (de Russische Federatie, India, Indonesië, Suriname, Sri Lanka, Ghana en Zuid-Afrika). Het Internationaal Cultuurbeleid wordt gezamenlijk uitgevoerd door de ministeries van OCW en BZ.

BIJLAGE 1 De HGIS verticaal: wijzigingen na de Miljoenennota 2008 (bedragen in mln EUR)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
HGIS-uitgaven						
Stand Miljoenennota 2008	6 498,0	6 647,6	6 863,2	7 131,1	7 039,3	
Macrobijstellingen (BNP-mutaties)	129,1	201,9	145,0	123,6	140,4	
Eindejaarsmarge	101,5	46,2	40,9	0,0	0,0	
Overboekingen van/naar HGIS	- 36,4	- 10,5	- 7,6	- 25,3	- 25,4	
Intertemporele kasschuiven	- 10,0	10,0	0,0	- 20,0	20,0	
Desalderingen	9,8	19,6	19,3	19,9	19,6	
Totaal uitgaven stand Miljoenennota 2009	6 692,0	6 914,8	7 060,8	7 229,3	7 193,9	7 382,5
HGIS-ontvangsten						
Stand Miljoenennota 2008	169,1	135,7	114,1	113,0	112,4	
Desalderingen	9,8	19,6	19,3	19,9	19,6	
Totaal ontvangsten stand Miljoenennota 2009	178,9	155,3	133,5	132,9	132,0	121,4
Saldo HGIS-uitgaven en ontvangsten	6 513,1	6 759,6	6 927,4	7 096,3	7 061,9	7 261,0

BIJLAGE 2A De HGIS horizontaal: meerjarencijfers per begrotingsartikel

a. De HGIS-uitgaven per begroting en artikel. Realisaties 2007, vermoedelijke uitkomsten 2008 en begrotingsramingen 2009 t/m 2013 (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidssterrein/artikel/ omschrijving	2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	Totaal	ww. ODA	Totaal	ww. ODA	Totaal	ww. ODA	Totaal	ww. ODA	Totaal	ww. ODA	Totaal	ww. ODA	Totaal	ww. ODA
IIB Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten														
02.01 Algemene Rekenkamer/ recht- en doelmatigheids- bevordering	140 140	140 140	280 280	280 280	280 280	280 280	140 140	140 140	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0
Totaal														
V Buitenlandse Zaken														
01.00 Versterkte int. rechtsorde en eerbiediging van mensenrechten	46 267	5 222	41 830	4 434	47 639	5 154	46 139	5 154	45 639	5 154	45 639	5 154	45 639	5 154
01.01 Internationale rechtsorde	37 079	29 257	46 234	34 070	48 656	38 831	48 745	37 467	48 745	37 720	48 745	37 720	48 745	37 720
01.02 Mensenrechten														
01.03 Internationale juridische instellingen	9 121	19 157	19 157	14 223	14 223	17 399	14 313	17 399	17 399	17 399	17 399	17 399	17 399	17 399
02.00 Grotere veiligh. en stabiliteit, effect. hum. hulpverl. en goed bestuur	14 174	11 881	11 881	16 458	16 458	19 543	19 543	22 179	22 179	20 030	20 030	20 030	20 030	20 030
02.01 Nationale en bondgenoot- schappelijke veiligheid														
02.02 Bestrijding internationaal terrorisme														
02.03 Non-proliferatie en ontwapening	8 480	762	9 334	770	9 165	770	9 165	770	9 165	770	9 165	770	9 165	770
02.04 Conventionele wapenbe- heersing														
02.05 Regionale stabiliteit en crisisbeheersing	396 083	272 819	444 126	319 852	422 898	298 623	410 769	296 141	359 024	244 396	359 024	244 396	359 124	244 396
02.06 Humanitaire hulpverlening	328 135	323 247	317 194	310 927	250 094	246 327	249 994	246 227	249 994	246 227	249 994	246 227	249 994	246 227
02.07 Goed bestuur	161 359	129 408	193 954	183 454	192 553	181 763	181 305	170 513	182 185	171 393	182 185	171 393	182 185	171 393
02.08 Het bevorderen van energiezekerheid														
02.09 Grotere veiligheid door strijd tegen milieudegradatie	6 934	6 934	25 750	25 750	29 750	29 750	29 250	29 250	30 250	30 250	30 250	30 250	30 250	30 250
03.00 Versterkte Europese samenwer- king														
03.02 Ondersteuning bij pre- en postaccessie	11 288	11 000	11 000	10 708	10 708	10 708	10 708	10 708	10 708	10 708	10 708	10 708	10 708	10 708
03.03 EOF Europees Ontwikkelingsfonds	149 580	149 580	166 972	166 972	185 832	185 832	191 052	191 052	213 566	213 566	191 052	191 052	191 052	191 052
03.04 Nederlandse positie in de EU	3 442	3 442	3 447	3 447	3 447	3 447	3 447	3 447	3 447	3 447	3 447	3 447	3 447	3 447
03.05 Raad van Europa	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303

a. De HGIS-uitgaven per begroting en artikel. Realisaties 2007, vermoedelijke uitkomsten 2008 en begrotingsramingen 2009 t/m 2013 (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidssterrein/artikel/ omschrijving	2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA
04.00 Meer welvaart en minder armoede														
04.01 Handels- en financieel systeem	18 867	1 482	25 724	1 209	25 755	1 240	25 611	1 096	25 879	1 364	25 879	1 364	25 879	1 364
04.02 Armoedebestrijding	528 765	522 309	424 479	416 226	587 247	580 295	496 822	490 062	694 503	691 003	1 007 024	1 003 524	1 159 357	1 155 857
04.03 Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	390 577	378 077	481 767	469 267	480 656	468 156	483 558	471 058	488 771	476 271	488 771	476 271	488 771	476 271
04.04 Kwaliteit en effectiviteit ontwikkelingsamenwerking	16 286	16 286	16 300	16 300	16 200	16 200	16 200	16 200	16 200	16 200	16 200	16 200	16 200	16 200
04.05 Nederlandse handels- en investeringsbevordering	5 256		7 090		6 265		6 265		6 265		6 265		6 265	
05.00 Toegenomen menselijke en sociale ontwikkeling														
05.01 Onderwijs	464 919	464 919	458 353	458 353	515 050	515 050	502 721	502 721	500 690	500 690	500 690	500 690	500 690	500 690
05.02 Kennisontwikkeling	124 889	122 293	145 258	142 662	157 025	154 429	171 375	168 779	181 231	178 635	181 231	178 635	181 231	178 635
05.03 Gender	3 938	3 938	27 733	27 733	36 772	36 772	37 190	37 190	34 130	34 130	34 130	34 130	34 130	34 130
05.04 HIV/AIDS	282 343	280 503	299 219	297 268	301 651	299 700	307 112	305 161	305 262	303 311	305 262	303 311	305 262	303 311
05.05 Reproductieve gezondheid	141 698	141 698	162 951	162 951	172 676	172 676	173 047	173 047	156 939	156 939	156 939	156 939	156 939	156 939
05.06 Participatie civil society	563 248	559 056	637 670	636 610	619 174	619 174	611 656	611 656	601 606	601 606	600 106	600 106	600 106	600 106
06.00 Beter beschermd en verbeterd milieu														
06.01 Milieu en water	244 682	233 644	257 958	254 197	305 284	297 586	359 819	352 554	451 777	445 558	251 852	246 558	251 852	246 558
06.02 Water en stedelijke ontwikkeling	111 326	111 326	133 379	133 379	138 370	138 370	136 039	136 039	134 538	134 538	134 538	134 538	134 538	134 538
07.00 Welzijn van Nederlanders i.h. buitenl. en regulering v.h. pers. verkeer														
07.01 Consulaire dienstverlening	15 276		15 735		8 800		8 825		8 825		8 825		8 825	
07.02 Vreemdelingbeleid	96 405	95 164	168 060	166 928	180 703	179 598	122 589	121 484	120 911	119 806	125 538	122 685	126 134	123 281
08.00 Versterkt cult. profiel, pos. beeldvorming in en buiten Nederland														
08.01 Nederlandse cultuur	20 284	2 488	15 060	630	15 152	1 827	15 217	1 827	15 292	1 827	15 292	1 827	15 292	1 827
08.02 Cultureel erfgoed	5 379	1 860	4 923	1 308	4 820	1 205	4 820	1 205	4 820	1 205	4 820	1 205	4 820	1 205
08.03 Draagvlak Nederlands buitenlands beleid														
08.04 Vestigingsklimaat int. organisaties in Nederland	71 483	44 989	71 617	44 066	62 670	37 533	63 051	37 615	66 833	40 890	66 933	40 890	66 833	40 890
09.00 Geheim														
09.01 Geheim														
10.00 Nominaal en onvoorzien	23		10 562		56 116		50 539		99 426		140 628		167 994	
11.00 Algemeen														
11.01 Apparaatsuitgaven	718 295	187 906	761 912	216 628	744 853	209 566	728 886	209 556	664 727	209 603	672 489	209 603	677 489	209 603
Totaal	5 005 184	4 085 167	5 425 932	4 491 944	5 675 965	4 716 427	5 545 075	4 613 824	5 780 229	4 863 052	5 912 604	4 955 438	6 097 899	5 108 367

a. De HGIS-uitgaven per begroting en artikel. Realisaties 2007, vermoedelijke uitkomsten 2008 en begrotingsramingen 2009 t/m 2013 (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidssterrein/artikel/ omschrijving	2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA
VI Justitie														
13.03.01 Rechtshandhaving/Tech. ass. bij drugsbestrijding Suriname	158	158	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200
13.03.01 Rechtshandhaving/Europol	6 152		13 278		21 841		25 807		30 305		22 288		20 894	
91.01.01 Effectieve besturing van het Justitieapparaat/Attachés	1 206		1 362		1 362		1 362		1 362		1 362		1 362	
91.01.01 Effectieve besturing van het Justitieapparaat/WIPO	110		146		146		146		146		146		146	
Totaal	7 626	158	14 986	200	23 549	200	27 515	200	32 013	200	23 996	200	22 602	200
VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijks- relaties														
12.01 Apparaat (attachés)	468		478		478		280		280		280		280	
Totaal	468	0	478	0	478	0	280	0	280	0	280	0	280	0
VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap														
06.01 HBO (beurzen niet EU)	3 453	3 453	3 453	3 453	3 453	3 453	3 453	3 453	3 453	3 453	3 453	3 453	3 453	3 453
07.10 Wetenschappelijk onderwijs	55 733	53 387	59 139	56 460	59 139	56 460	59 127	56 449	59 127	56 449	59 127	56 449	59 127	56 449
07.11 WO: beurzenprogramma	869		560		560		560		560		560		560	
08.11 Internationaal beleid: attachés	252		150		150		150		150		150		150	
08.11 Internationaal beleid: Cultuur overig	1 002		1 004		1 231		1 231		1 231		1 231		1 231	
14.01/02/04 Cultuur: overig	2 133		166		166		166		166		166		166	
14.04 Cultuur: Sieboldhuis	110		110											
16.01 Onderzoek en wetenschappen: WOTRO	454	454	454	454	454	454	454	454	454	454	454	454	454	454
Totaal	64 006	57 294	65 036	60 367	65 153	60 367	65 141	60 356	65 141	60 356	65 141	60 356	65 141	60 356
IX Financiën														
01 Belastingen	854		1 136		1 136		1 136		1 136		1 136		1 136	
02 Belastingdienst (attachés)														
04 Internationale betrekkingen 20 Mult. Ontw. Banken en Fondsen	139 350	135 758	51 024	49 350	159 157	158 320	163 880	163 880	234 110	234 110	230 919	230 919	226 830	226 830
09 Algemeen (apparaat/attachés)	684		1 034		1 034		1 034		1 034		1 034		1 034	
Totaal	140 888	135 758	53 194	49 350	161 327	158 320	166 050	163 880	236 280	234 110	233 089	230 919	229 000	226 830
X Defensie														
20 Uitvoeren crisisbeheersings- operaties (diverse operaties)	303 828	5 200	335 400	13 000	326 100	13 000	322 500	13 000	278 000	13 000	198 000	13 000	198 000	13 000
26 Commando Dienstencentra 06.01 Attachés	17 146		20 688		20 688		20 688		20 688		20 688		20 688	
Totaal	320 974	5 200	356 088	13 000	346 788	13 000	343 188	13 000	298 688	13 000	218 688	13 000	218 688	13 000

a. De HGIS-uitgaven per begroting en artikel. Realisaties 2007, vermoedelijke uitkomsten 2008 en begrotingsramingen 2009 t/m 2013 (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidssterrein/artikel/ omschrijving	2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
XI Volkshuisvesting, RO en Milieubeheer														
43.08.04 Clean development mechanism	21 150		71 615		50 221		56 419		56 798		79 397		54 729	
47.44.04 Internationaal milieubeleid	3 802		3 813		3 803		3 846		4 245		5 074		5 074	
91.82.28 Apparaat/attachés	316		316		316		316		316		316		316	
<i>Totaal</i>	25 268	0	75 744	0	54 340	0	60 581	0	61 359	0	84 787	0	60 119	0
XII Verkeer en Waterstaat														
31.01 Integraal waterbeleid (Partners voor Water)	6 832		12 534		14 687		11 215		9 536		9 536		9 536	
33.02 Veiligheid goederenvervoer	418		416		416		416		416		416		416	
33.03 Veiligheid luchtvaart (ICAO en EASA)	1 043		1 365		1 365		1 265		1 265		1 265		1 265	
37.01 Weer, klimaat, seismologie, ruimtevaart (WMO)	643	26	736	27	736	27	736	27	736	27	736	27	736	27
41.01 Attachés	1 735		2 365		2 365		2 365		2 365		2 365		2 365	
<i>Totaal</i>	10 671	26	17 416	27	19 569	27	15 997	27	14 318	27	14 318	27	14 318	27
XIII Economische Zaken														
2 Bevorderen van innovatiekracht														
01 Algemeen (attachés)	3 717		4 722		5 663		5 652		5 628		5 445		5 614	
45 Versterken gezamenlijke kennisbasis	5 561		5 588		4 599		4 493		5 069		5 455		6 713	
55 Goede randvoorwaarden voor innovatieklimaat	309		364		364		364		364		364		364	
3 Een concurrerend ondernemingsklimaat														
10 Zorgen voor aantr. regio's/steden om te kunnen ondern.	196		219		219		219		219		219		219	
(WTO)														
4 Doelmatige en duurzame energie-huishouding														
01 Algemeen (bijdragen aan int. instituten)	927		986											
20 Duurzame energie (Joint Implementation)	11 130		28 331		28 704		41 782		22 204		25 236		28 425	
50 Handhaving niveau v. voorzieningszekerh. op korte + lange termijn	170		1 089		1 076		1 063		1 049		1 049		1 049	
5 Internationale Economische Betrekkingen														
01 Algemeen	1 212		3 354		1 275		1 049		854		700		700	
20 Verdere vrijmaking v/h intern. handels-/invest.verkeer en versterking v/d econ. rechtsorde	4 201		4 394		4 394		4 394		4 209		4 209		4 209	
30 Bevorderen van internationaal ondernemen	73 425	1 370	76 962	1 000	59 413		57 579		58 758		67 325		66 961	

a. De HGIS-uitgaven per begroting en artikel. Realisaties 2007, vermoedelijke uitkomsten 2008 en begrotingsramingen 2009 t/m 2013 (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidssterrein/artikel/ omschrijving	2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA
40 Stimuleren van buitenlandse investeringen in Nederland (DBIN)	10 172	14 502	735	1 140	1 435	845	885							
50 Programmatisch pakket	30 300	27 915	71 574	5 000	55 266	46 750	25 876							
10 Elektronische communicatie en post														
30 Efficiënt werkende communicatie en postmarkt (bijdr. UPU/ITU)	1 675	4 556	1 249	2 405	2 405	2 405	2 405							
Totaal	142 995	1 370	172 982	1 000	179 265	5 000	180 294	5 000	157 460	5 000	160 002	5 000	143 420	0
XIV Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit														
23 Natuur														
01.04 Beheer van de natuur (Tropisch hout)	61	61	61	61	61	61	61							
01.04 Programma «Leren voor Duurzame Ontwikkeling»		1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000							
26 Kennis en Innovatie														
01.01 Waarborgen van het kennisstelsel (ASC, IO en ISRIC)	1 782	1 755												
01.06 Waarborgen van het kennisstelsel (Intern. onderwijs)		35	35	35	35	35	35							35
01.06 Waarborgen van het kennisstelsel (ISRIC)		1 053	1 053	1 053	1 053	1 053	1 053							1 053
29 Algemeen														
01.01 Internationale contributies/FAO	6 466	3 284	6 973	3 556	6 973	3 556	6 973							3 556
01.01 Internationale contributies/UNEP	243	243	243	243	243	243	243							243
01.01 Organisatie CITES/COP 14	2 944													
02.01 Apparaatsuitgaven (attachés)	21 878	20 299	19 530	19 445	19 360	19 360	19 360							19 360
Totaal	33 374	5 282	29 664	5 887	28 895	5 887	28 810	5 887	28 725	5 887	27 725	4 887	27 725	4 887
XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid														
98.08.06 Apparaatsuitgaven (attachés)	1 004	749	749	749	749	749	749							749
Totaal	1 004	0	749	0	749	0	749	0	749	0	749	0	749	0
XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport														
46.01.01 Sport en OS		1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500							
98.01.01 Projecten via UNODC	3 000	7 000	5 000	2 500	6 000	6 000	6 000							
98.01.01 WHO-partnerschap	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000							6 000
98.02.01 Algemeen, apparaatsuitgaven (attachés)	988	1 085	1 085	924	924	924	924							924
Totaal	9 988	0	15 585	1 500	13 585	1 500	10 924	1 500	8 424	1 500	6 924	0	6 924	0

a. De HGIS-uitgaven per begroting en artikel. Realisaties 2007, vermoedelijke uitkomsten 2008 en begrotingsramingen 2009 t/m 2013 (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidssterrein/artikel/ omschrijving	2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	Totaal	ww. ODA	Totaal	ww. ODA	Totaal	ww. ODA	Totaal	ww. ODA	Totaal	ww. ODA	Totaal	ww. ODA	Totaal	ww. ODA
Toerekeningen														
EU-begroting	344 625	265 907	349 700	270 100	294 900	234 400	340 100	265 367	345 600	269 867	345 600	269 867	345 600	269 867
EKI-kwijtscheiding	282 596	282 596	102 596	102 596	50 000	50 000	276 000	276 000	200 000	200 000	100 000	100 000	150 000	150 000
Schuldkwijtscheiding IMF/Liberia			11 537	11 537										
<i>Totaal</i>	627 221	548 503	463 833	384 233	344 900	284 400	616 100	541 367	545 600	469 867	445 600	369 867	495 600	419 867
TOTAAL UITGAVEN	6 389 807	4 838 898	6 691 967	5 007 788	6 914 843	5 245 408	7 060 844	5 405 181	7 229 266	5 652 999	7 193 903	5 639 694	7 382 465	5 833 534

BIJLAGE 2B De HGIS-ontvangsten per begroting en artikel

Realisaties 2007, vermoedelijke uitkomsten 2008 en begrotingsramingen 2009 t/m 2013 (bedragen x EUR 1000)							
Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
V Buitenlandse Zaken							
22 Grotere veiligh. en stabiliteit, effect. hum. hulpverl. en goed bestuur							
10 Nationale en bondgenootschappelijke veiligheid	298	147	147	147	147	147	147
70 Humanitaire hulpverlening	1 654	1 500	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
23 Versterkte Europese samenwerking							
40 Restitutie Raad van Europa							
24 Meer welvaart en minder armoede							
10 Aflossingen en rente begrotingsleningen	89 942	37 856	40 837	19 990	20 570	20 222	20 222
27 Welzijn van Nederlanders i.h. buitenl. en regulering v.h. pers. verkeer							
10 Consulaire dienstverlening	41 127	36 840	36 640	36 640	36 640	36 640	36 640
28 Versterkt cult. profiel, pos. beeldvorming in en buiten Nederland							
10 Doorberekening Defensie diversen	759	771	771	771	771	771	771
31 Algemeen							
10 Diverse ontvangsten	73 619	81 647	51 647	51 647	51 647	51 647	51 647
20 Koersverschillen	138 361						
<i>Totaal</i>	<i>345 760</i>	<i>158 761</i>	<i>131 042</i>	<i>110 195</i>	<i>110 775</i>	<i>110 427</i>	<i>110 427</i>
VI Justitie							
91.01.01 Effectieve besturing van het Justitieapparaat/Europol	266						
<i>Totaal</i>	<i>266</i>						
IXB Financiën							
04.22 Programma Ontvangsten	58 826	16 907	10 998	10 053	8 920	8 335	7 779
07 Beheer materiële activa	2 700						
<i>Totaal</i>	<i>61 526</i>	<i>16 907</i>	<i>10 998</i>	<i>10 053</i>	<i>8 920</i>	<i>8 335</i>	<i>7 779</i>
X Defensie							
20 Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties	3 788	1 407	1 407	1 407	1 407	1 407	1 407
<i>Totaal</i>	<i>3 788</i>	<i>1 407</i>	<i>1 407</i>	<i>1 407</i>	<i>1 407</i>	<i>1 407</i>	<i>1 407</i>
XIII Economische Zaken							
02.10 Infrastructuur voor innovatie							
05 Internationale economische betrekkingen							
01 Algemeen	361						
21 Ontvangsten kredieten en garanties	13 101	681	681	681	681	681	681
30 Bevorderen internationaal ondernemen	755		10 000	10 000	10 000	10 000	
90 Diverse ontvangsten BEB	944	1 134	1 134	1 134	1 134	1 134	1 134
10.70 Restituties bijdragen aan internationale organisaties	107						
<i>Totaal</i>	<i>15 268</i>	<i>1 815</i>	<i>11 815</i>	<i>11 815</i>	<i>11 815</i>	<i>11 815</i>	<i>1 815</i>
TOTAAL ONTVANGSTEN	426 608	178 890	155 262	133 470	132 917	131 984	121 428

**BIJLAGE 3 Berekening ODA-plafond 2009 en raming
ODA-prestatie 2008 en 2009**

**Berekening ODA-plafond 2009:
(bedragen in miljoenen EUR)**

	2009
Raming BNP	632 840,0
Basisbedrag 0,8% BNP	5 062,7
Bij: geraamde aflossingen op ODA-leningen	80,2
Bij: geraamde ontvangsten OS	42,2
Bij: Duurzame energie	50,0
Bij: EJM 2007	15,0
ODA-plafond 2009	5 250,1

*Raming netto ODA-prestatie in 2008 en 2009:
(bedragen in miljoenen EUR)*

	2008	2009
Bruto ODA-totaal	5 012,5	5 250,1
Af: geraamde aflossingen op ODA-leningen	– 84,3	– 80,2
Af: geraamde ontvangsten OS	– 78,1	– 42,2
Netto ODA (in miljoenen euro)	4 850,1	5 127,7
Raming BNP (in miljarden euro)	603,1	632,8
Netto ODA in % van het BNP	0,80	0,81

BIJLAGE 4 De ODA-uitgaven naar beleidsthema (bedragen x EUR 1000)

		2007	2008	2009	Begroting/ artikel
Versterkte internationale rechtsorde en eerbiediging mensenrechten					
1.1	Internationale rechtsorde	5 222	4 434	5 154	V-01.01
1.2	Mensenrechten	29 257	34 070	38 831	V-01.02
		34 479	38 504	43 985	
Grotere veiligheid en stabiliteit, effectieve humanitaire hulpverlening en goed bestuur					
AR	Recht- en doelmatigheidsbevordering	140	280	280	IIB-02.01
2.3	Non-proliferatie en ontwapening	762	770	770	V-02.03
2.5	Regionale stabiliteit en crisisbeheersing	272 819	319 852	298 623	V-02.05
2.6	Humanitaire hulpverlening	323 247	310 927	246 327	V-02.06
2.7	Goed bestuur	129 408	183 454	181 763	V-02.07
2.9	Grotere veiligheid door strijd tegen milieu-degradatie	6 934	25 750	29 750	V-02.09
Defensie	Toerekening crisisbeheersingsoperaties	5 200	13 000	13 000	X-20
		738 510	854 033	770 513	
Versterkte Europese samenwerking					
3.3	EOF Europees ontwikkelingsfonds	149 580	166 972	185 832	V-03.03
Toerek.	Toerekening EU-begroting	265 907	270 100	234 400	Toerekening
		415 487	437 072	420 232	
Meer welvaart en minder armoede					
4.1	Handels- en financieel systeem	1 482	1 209	1 240	V-04.01
4.2	Armoedebestrijding	522 309	416 226	580 295	V-04.02
4.3	Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	378 077	469 267	468 156	V-04.03
4.4	Kwaliteit en effectiviteit ontwikkelingsamenwerking	16 286	16 300	16 200	V-04.04
Justitie	Rechtshandhaving/Tech.ass. bij drugsbestr. Suriname	158	200	200	VI-13.03.01
Financiën	Mult. Ontw. Banken en Fondsen	135 758	49 350	158 320	IXB-04.20
EZ	Economische Samenwerking Indonesie	1 370	1 000	0	XIII-5.30
	Faciliteit transitielanden	0	0	5 000	XIII-5.50
LNV	Internationale contributies/FAO	3 284	3 556	3 556	XIV-29.01.01
Toerek.	EKI-kwijtschelding	282 596	102 596	50 000	Toerekening
	Schuldkwijtschelding IMF/Liberia	0	11 537	0	Toerekening
		1 341 320	1 071 241	1 282 967	
Toegenomen menselijke en sociale ontwikkeling					
5.1	Onderwijs	464 919	458 353	515 050	V-05.01
5.2	Kennisontwikkeling	122 293	142 662	154 429	V-05.02
5.3	Gender	3 938	27 733	36 772	V-05.03
5.4	HIV/AIDS	280 503	297 268	299 700	V-05.04
5.5	Reproductieve gezondheid	141 698	162 951	172 676	V-05.05
5.6	Participatie civil society	559 056	636 610	619 174	V-05.06
OCW	HBO (beurzen niet EU)	3 453	3 453	3 453	VIII-06.01
	Wetenschappelijk onderwijs	53 387	56 460	56 460	VIII-07.10
	Onderzoek en wetenschappen: WOTRO	454	454	454	VIII-16.01
LNV	Waarborgen van het kennisstelsel (ASC, IO en ISRIC)	1 755	0	0	XIV-26.01.01
	Waarborgen van het kennisstelsel (Intern. onderwijs)	0	35	35	XIV-26.01.06
	Waarborgen van het kennisstelsel (ISRIC)	0	1 053	1 053	XIV-26.01.06
VWS	Sport en OS	0	1 500	1 500	XVI-46.01.01
		1 631 456	1 788 532	1 860 756	
Beter beschermd en verbeterd milieu					
6.1	Milieu en water	233 644	254 197	297 586	V-06.01
6.2	Water en stedelijke ontwikkeling	111 326	133 379	138 370	V-06.02
VenW	Weer, klimaat, seismologie, ruimtevaart (WMO)	26	27	27	XII-37.01
LNV	Programma «Leren voor Duurzame Ontwikkeling»	0	1 000	1 000	XIV-23.01.04
	Internationale contributies/UNEP	243	243	243	XIV-29.01.01
		345 239	388 846	437 226	

		2007	2008	2009	Begroting/ artikel
Welzijn en veiligheid van Nederlanders in het buitenland en regulering van personenverkeer					
7.2	Vreemdelingenbeleid (opvang asielzoekers)	95 164	166 928	179 598	V-07.02
		<i>95 164</i>	<i>166 928</i>	<i>179 598</i>	
Versterkt cultureel profiel en positieve beeldvorming in en buiten Nederland					
8.1	Nederlandse cultuur	2 488	630	1 827	V-08.01
8.2	Cultureel erfgoed	1 860	1 308	1 205	V-08.02
8.3	Draagvlak Nederlands buitenlands beleid	44 989	44 066	37 533	V-08.03
		<i>49 337</i>	<i>46 004</i>	<i>40 565</i>	
Algemeen					
11.1	Apparaatsuitgaven	187 906	216 628	209 566	V-11.01
		<i>187 906</i>	<i>216 628</i>	<i>209 566</i>	
Totaal ODA binnen HGIS		4 838 898	5 007 788	5 245 408	
ODA buiten HGIS (instituten LNV)		4 725	4 725	4 725	
TOTAAL ODA		4 843 623	5 012 513	5 250 133	

BIJLAGE 5 HGIS-uitgaven Natuur, Milieu en Water (bedragen x EUR 1000)

	2007	2008	2009
ODA Natuur en Milieu			
<i>Directe uitgaven Natuur en Milieu</i>			
Landenspecifieke sectorale samenwerking	172 633	219 457	237 468
Thematische samenwerking in landen en regio's	73 457	116 907	135 747
Subtotaal directe uitgaven Natuur en Milieu	246 090	336 364	373 215
Toerekening macrosteun	15 532	13 366	12 514
<i>Multilateraal</i>			
<i>VN-instellingen</i>			
GEF-ODA/ Montreal Fund	33 415	6 295	22 104
UNEP	6 832	9 140	9 140
Verwoestijningsverdrag	0	131	120
UNDP	9 953	10 384	10 784
IFAD	8 017	8 516	9 518
FAO partnershipprogramma	3 842	3 733	4 425
UN-HABITAT	8 280	8 280	8 280
<i>Internationale Financiële Instellingen</i>			
IDA en regionale ontwikkelingsbanken	13 576	7 105	23 369
WB-Partnership Programma	12 879	12 879	12 879
<i>Europese ontwikkelingssamenwerking</i>			
Europees Ontwikkelingsfonds (EOF)	7 479	8 349	9 292
Toerekening EU-begroting	13 295	13 505	11 720
Subtotaal Multilateraal	117 568	88 317	121 631
<i>Particuliere kanaal</i>			
Speciale Activiteiten	24 174	26 800	31 200
TMF en MFS	37 749	79 990	74 574
Oret, Miliev en ORIO	54 713	77 400	70 090
SALIN	77 830	4 000	3 100
SNV en PSO	15 868	16 335	15 660
Subtotaal Particulier Kanaal	210 334	204 525	194 624
<i>Overige toerekeningen</i>			
Apparaatsuitgaven	15 032	17 330	16 765
Natuur en Milieu Educatie	908	908	908
Int. onderwijs instituten	9 894	11 322	12 505
Subtotaal Overige Toerekeningen	25 834	29 560	30 178
Totaal ODA Natuur en Milieu	615 358	672 132	732 162
<i>Waarvan voor:</i>			
– Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud (RTR)	68 000	74 000	74 000
<i>BNP (x mln)</i>	<i>562 745</i>	<i>603 140</i>	<i>632 840</i>
ODA Natuur en Milieu als % van het BNP	0,109	0,111	0,116

	2007	2008	2009
Non-ODA Natuur en Milieu			
<i>Natuur en Milieu programma's</i>			
Clean Development Mechanism	21 150	71 615	50 221
Joint Implementation	11 130	28 331	28 704
GEF non-ODA	9 403	0	4 691
Internationale samenwerking Milieu	3 802	3 813	3 803
Waterbeheer (Partners for Water)	6 832	12 534	14 687
Subtotaal	52 317	116 293	102 106
Overig			
MATRA	5 338	3 110	3 110
Subtotaal	5 338	3 110	3 110
Totaal Non-ODA natuur en milieu	57 655	119 403	105 216
TOTAAL NATUUR EN MILIEU IN HGIS	673 013	791 535	837 378

BIJLAGE 6 ODA-uitgaven Onderwijs (bedragen x EUR 1000)

	2007	2008	2009
<i>Bilaterale uitgaven</i>			
Partnerlanden met onderwijs als sector	234 190	248 416	266 277
Niet gedelegeerde middelen (Silent partnership, ECD, onderwijs post conflict, capaciteitsopbouw)	82 224	53 150	62 150
Noodhulp onderwijs	500		
Hoger onderwijs		91 865	103 865
Andere activiteiten	1 780	1 500	1 500
Education for All (EFA)/Fast Track Initiative (FTI)	122 583	110 000	140 000
Toerekening macrosteun en schuldkwijtschelding	59 697	39 996	37 493
Toerekening andere thema's, zoals noodhulp en wederopbouw	28 389	32 981	28 718
Subtotaal bilateraal kanaal	529 363	577 908	640 003
<i>Multilateraal</i>			
<i>VN-instellingen</i>			
ILO	22 449	26 346	26 257
UNHCR	283	329	329
UNICEF	2 740	2 814	2 814
UNRWA	5 985	5 985	5 985
UNESCO	7 079	9 000	9 000
WFP	1 079	280	280
PP ILO	2 723	2 923	2 923
	2 560	5 015	4 926
<i>Internationale Financiële Instellingen</i>			
WB-Partnership Programma	1 500	1 500	1 500
IDA en regionale ontwikkelingsfondsen	13 583	7 015	23 369
<i>Europese ontwikkelingssamenwerking</i>			
Europees ontwikkelingsfonds (EOF)	5 983	6 679	7 433
Toerekening EU-begroting	13 295	13 505	11 720
Subtotaal Multilateraal	56 810	55 135	70 279
<i>Particulier Kanaal</i>			
Medefinancieringsprogramma	52 171	62 417	61 678
SALIN onderwijs	3 606	3 000	3 000
PSO	1 350	1 350	1 350
Overige	0	0	0
Subtotaal Particulier Kanaal	57 127	66 767	66 028
<i>Overige toerekeningen</i>			
Apparaatsuitgaven	16 071	17 330	16 765
Subtotaal Overige Toerekeningen	16 071	17 330	16 765
TOTAAL Onderwijs	659 371	717 140	793 075
TOTAAL OS-begroting	4 843 623	5 012 513	5 250 133
Uitgaven Onderwijs als % van de OS-begroting	13,6%	14,3%	15,1%

¹ Verhoogd met aan onderwijs gekoppelde macrosteun in Uganda

BIJLAGE 7 Uitgaven HIV/AIDS, Malaria en Tuberculose (bedragen x EUR 1000)

	2007	2008	2009
ODA HIV/AIDS, TB en Malaria			
<i>Bilaterale uitgaven HIV/AIDS, Malaria en TB</i>			
Partnerlanden met HIV/AIDS, Malaria en TB	89 643	97 354	92 495
Niet-gedelegeerde middelen	52 028	57 117	46 971
Toerekening macrosteun, noodhulp, en wederopbouw	26 410	26 883	23 374
Subtotaal directe uitgaven HIV/AIDS, Malaria en TB	168 081	181 354	162 840
<i>Multilateraal</i>			
<i>VN-instellingen</i>			
UNHCR	2 863	2 940	2 940
UNDP	4 977	5 192	5 392
UNICEF	4 275	4 275	4 275
UNFPA	41 856	45 499	45 499
UNAIDS	36 000	36 000	36 000
WHO/PAHO	4 110	4 356	4 356
Partnership programma WHO	17 148	13 246	13 246
<i>Internationale Financiële Instellingen</i>			
GFATM	60 000	60 000	80 000
IDA en regionale ontwikkelingsfondsen	6 788	3 553	11 684
WB Partnership programma	2 068	1 941	1 994
<i>Europese ontwikkelingssamenwerking</i>			
Europees Ontwikkelingsfonds (EOF)	8 975	10 018	11 150
Toerekening EU-begroting	13 295	13 505	11 720
Subtotaal Multilateraal	202 355	200 525	228 257
<i>Particulier Kanaal</i>			
Aandeel HIV/AIDS, Malaria en TB van Mede-financieringsstelsel (MFS)			
SALIN	0	6 000	7 000
PSO	1 350	1 350	1 350
Subtotaal Particulier Kanaal	50 241	62 296	61 626
<i>Overige toerekeningen</i>			
Apparaatsuitgaven	11 274	12 998	12 574
Int. onderwijs instituten	1 106	1 357	1 352
Subtotaal Overige toerekeningen	12 380	14 355	13 926
TOTAAL ODA HIV/AIDS, Malaria en TB	433 057	458 529	466 650
Non-ODA HIV/AIDS, TB en Malaria			
Partnership Programma WHO (begroting VWS)	1 000	1 000	1 000
Overig	1 840	1 950	1 950
TOTAAL NON-ODA HIV/AIDS, TB en Malaria	2 840	2 950	2 950
TOTAAL HIV/AIDS, TB en Malaria in HGIS	435 897	461 479	469 600

BIJLAGE 8 De non-ODA uitgaven naar beleidsthema (bedragen x EUR 1000)

		2007	2008	2009	Begroting/ artikel
Versterkte internationale rechtsorde en eerbiediging van mensenrechten					
1.1	Internationale rechtsorde	41 045	37 396	42 485	V-01.01
1.2	Mensenrechten	7 822	12 164	9 825	V-01.02
1.3	Internationale juridische instellingen	9 121	19 157	14 223	V-01.03
Justitie	Rechtshandhaving/Europol	6 152	13 278	21 841	VI-13.03.01
		<i>64 140</i>	<i>81 995</i>	<i>88 374</i>	
Vrede, veiligheid en conflictbeheersing					
2.1	Nationale en bondgenootschappelijke veiligheid	14 174	11 881	16 458	V-02.01
2.3	Non-proliferatie en ontwapening	7 718	8 564	8 395	V-02.03
2.5	Regionale stabiliteit en crisisbeheersing	123 264	124 274	124 275	V-02.05
2.6	Humanitaire hulpverlening	4 888	6 267	3 767	V-02.06
2.7	Goed bestuur	31 951	10 500	10 790	V-02.07
Defensie	Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties (diverse operaties)	298 628	322 400	313 100	X-20
		<i>480 623</i>	<i>483 886</i>	<i>476 785</i>	
Versterkte Europese samenwerking					
3.2	Ondersteuning bij pre- en postaccessie	11 288	11 000	10 708	V-03.03
3.4	Nederlandse positie in de EU	3 442	3 447	3 447	V-03.04
3.5	Raad van Europa	9 303	9 303	9 303	V-03.05
Toerek.	EU-begroting	78 718	79 600	60 500	Toerekening
		<i>102 751</i>	<i>103 350</i>	<i>83 958</i>	
Meer welvaart en minder armoede					
4.1	Handels- en financieel systeem	17 385	24 515	24 515	V-04.01
4.2	Armoedebestrijding	6 456	8 253	6 952	V-04.02
4.3	Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	12 500	12 500	12 500	V-04.03
4.5	Nederlandse handels- en investeringsbevordering	5 256	7 090	6 265	V-04.05
Justitie	Effectieve besturing van het Justitieapparaat/WIPO	110	146	146	VI-91.01.01
Financiën	Mult. Ontw. Banken en Fondsen	3 592	1 674	837	IXB-04.20
VenW	Veiligheid goederenvervoer scheepvaart (IMO)	418	416	416	XII-33.02
	Veiligheid luchtvaart (ICAO en EASA)	1 043	1 365	1 365	XII-33.03
EZ	Versterken gezamenlijke kennisbasis	5 561	5 588	4 599	XIII-02.45
	Goede randvoorwaarden voor innovatie-klimaat	309	364	364	XIII-02.55
	Zorgen voor aantr. regio's/steden om te kunnen ondern. (WTO)	196	219	219	XIII-03.10
	Algemeen (bijdragen aan int. instituten)	927	986	0	XIII-04.01
	Handhaving niveau v. voorzieningszekerh. op korte + lange termijn	170	1 089	1 076	XIII-04.50
	Algemeen	1 212	3 354	1 275	XIII-05.01
	Verdere vrijmaking v/h intern. handels-/invest.verkeer en versterking v/d econ. rechtsorde	4 201	4 394	4 394	XIII-05.20
	Bevorderen van internationaal ondernemen	72 055	75 962	59 413	XIII-05.30
	Stimuleren van buitenlandse investeringen in Nederland (DBIN)	10 172	14 502	735	XIII-05.40
	Programmatisch pakket	30 300	27 915	66 574	XIII-05.50
	Efficiënt werkende communicatie en postmarkt (bijdr. UPU/ITU)	1 675	4 556	1 249	XIII-10.30
LNV	Internationale contributies/FAO	3 182	3 417	3 417	XIV-29.01.01
	Beheer van de natuur (Tropisch hout)	61	61	61	XIV-23.01.04
		<i>176 781</i>	<i>198 366</i>	<i>196 372</i>	

		2007	2008	2009	Begroting/ artikel
Toegenomen menselijke en sociale ontwikkeling					
5.2	Kennisontwikkeling	2 596	2 596	2 596	V-05.02
5.4	HIV/AIDS	1 840	1 951	1 951	V-05.04
5.6	Participatie civil society	4 192	1 060	0	V-05.06
OCW	Wetenschappelijk onderwijs	2 346	2 679	2 679	VIII-07.10
	WO: beurzenprogramma	869	560	560	VIII-07.11
LNV	Waarborgen van het kennisstelsel (ASC)	27	0	0	XIV-26.01.01
VWS	Projecten via UNODC	3 000	7 000	5 000	XIV-98.01.01
	WHO-partnerschap	6 000	6 000	6 000	XVI-98.01.01
		<i>20 870</i>	<i>21 846</i>	<i>18 786</i>	
Beter beschermd en verbeterd milieu					
6.1	Milieu en water	11 038	3 761	7 698	V-06.01
VROM	Clean development mechanism	21 150	71 615	50 221	XIA-43.08.04
	Internationaal milieubeleid	3 802	3 813	3 803	XIA-47.44.04
VenW	Integraal waterbeleid (Partners voor Water)	6 832	12 534	14 687	XII-31.01
	Weer, klimaat, seismologie, ruimtevaart (WMO)	617	709	709	XII-37.01
EZ	Duurzame energie (Joint Implementation)	11 130	28 331	28 704	XIII-04.20
LNV	Organisatie CITES/COP 14	2 944	0	0	XIV-29.01.01
		<i>57 513</i>	<i>120 763</i>	<i>105 822</i>	
Welzijn en veiligheid van Nederlanders in het buitenland en regulering van het personenverkeer					
7.1	Consulaire dienstverlening	15 276	15 735	8 800	V-07.01
7.2	Vreemdelingenbeleid	1 241	1 132	1 105	V-07.02
		<i>16 517</i>	<i>16 867</i>	<i>9 905</i>	
Versterkt cultureel profiel, positieve beeldvorming in en buiten Nederland					
8.1	Nederlandse cultuur	17 796	14 430	13 325	V-08.01
8.2	Cultureel erfgoed	3 519	3 615	3 615	V-08.02
8.3	Draagvlak Nederlands buitenlands beleid	26 494	27 551	25 137	V-08.03
OCW	Cultuur: overig	1 002	1 004	1 231	VIII-08.11
	Cultuur: overig	2 133	166	166	VIII-14.01/02/04
	Cultureel erfgoed: Sieboldhuis	110	110	0	VIII-14.04
		<i>51 054</i>	<i>46 876</i>	<i>43 474</i>	
Overige uitgaven					
10.1	Nominaal en onvoorzien	23	10 562	56 116	V-10.01
11.1	Apparaatsuitgaven	530 389	545 284	535 287	V-11.01
Div. dept.	Attachés	50 248	54 384	54 556	Div. Begrotingen
		<i>580 660</i>	<i>610 230</i>	<i>645 959</i>	
Totaal non-ODA		1 550 909	1 684 179	1 669 435	